

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้แก่ การลงทุน ทั้งการลงทุนที่มีอยู่ในรูปของตัวเงินหรือปัจจัยการผลิตที่จับต้องได้และที่จับต้องไม่ได้ โดยปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่พบในกระบวนการพัฒนาสังคม ได้แก่ การบูรณาการทุนทั้ง 2 สถานะ เข้าสู่วงจรการพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามพบว่าปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่ปัญหาด้าน การเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของที่มาและลักษณะของแหล่งเงินทุนเนื่องจากในปัจจุบัน แหล่งเงินทุนภายในประเทศไทยส่วนใหญ่มาจาก การออมภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ การออมภาค ธุรกิจ และการออมภาคครัวเรือน จากการศึกษา พบว่า ประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่มักพบ อุปสรรคในการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การมีปริมาณการออมไม่เพียงพอต่อการลงทุน ทำให้ต้องพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศ และในที่สุดส่งผลทำให้ประเทศมีเสถียรภาพทาง เศรษฐกิจลดลง ซึ่งในกรณีของประเทศไทยพบว่า การออมภาคครัวเรือนมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากมีสัดส่วนสูงที่สุดหรือประมาณร้อยละ 60 ของเงินออมทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, กระทรวงการคลัง, 2552)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ปี พ.ศ.2540 - 2544 นับว่าเป็น จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและถือว่าเป็นแผนปฏิรูปความคิดและการสร้าง คุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทยมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และมุ่งนำแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economics) มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมทั้ง มุ่งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดความสมดุล ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปีแรกของแผนพัฒนาฯ ดังกล่าว ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับอีกหลายๆ ประเทศทั่วโลก ผลจากการเกิดวิกฤตดังกล่าว ทำให้ค่าเงินบาทลดลงอย่างมากและรัฐได้นำเงินทุนสำรองของ ประเทศใช้เพื่อรักษาอัตราค่าเงินบาทที่เกิดจากการเก็งกำไรจากส่วนต่างของค่าเงิน ผลของ การดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียเงินทุนสำรองจำนวนมากจนไม่สามารถ รักษาความสมดุลของสภาพฐานะทางการเงินของประเทศไว้ได้ และในที่สุดจำเป็นต้องเข้าโครงการ

กู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF หรือ International Monetary Fund) เพื่อแลกกับสิทธิการจัดการทางเศรษฐกิจหลายประการ นโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามมาอย่างมากและนำมาซึ่งความจำเป็นเร่งด่วนในการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคงเพื่อลดผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนที่จะแผ่กว้างขึ้น

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ปี พ.ศ.2545 - 2549 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ปี พ.ศ.2550-2554 จึงได้เกิดแนวคิดการนำ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญาในการออกแบบแนวนโยบายการพัฒนาประเทศควบคู่กับแนวคิดเรื่องการพัฒนาแบบบูรณาการที่เป็นองค์รวม โดยมี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ดังกล่าว นำมาสู่การก่อตัวของแนวคิดเรื่องการสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันก็มุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว พบว่า เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง แม้ว่าจะยังมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้อยู่บ้างในบางกลุ่มบางพื้นที่

ปัจจุบันประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ปี พ.ศ.2555-2559 และพบว่ายังคงนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นรากฐานของการกำหนดนโยบาย คือยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) เพราะประเทศไทยยังต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งที่เป็น การเปลี่ยนแปลงระยะยาวที่ได้เริ่มมาแล้วและจะทวีความเข้มข้นมากขึ้น และผลต่อเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 2551 ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบเศรษฐกิจโลกอีกหลายด้าน โดยเฉพาะผลการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะวิกฤตอสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาหรือที่เรียกว่า “Sub – Prime Crisis” (สมคิด เอนกทวีผล, 2551; BBC News, 2007) ผลกระทบจากปัจจัยภายนอกดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเงินและการลงทุนในวงกว้าง และทำให้ภาวะการณียุติและรายรับของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ.2550 พบว่ารายได้ของครัวเรือนทั่วประเทศเฉลี่ยลดลง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในเขตเมืองในระหว่างวิกฤตเศรษฐกิจแสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่เศรษฐกิจมีการเติบโตนั้นคนในเมืองเท่านั้นที่ได้ประโยชน์

จากรายได้ที่สูงขึ้นแต่ในชนบทกลับมีรายได้คงที่มาโดยตลอด รายได้เฉลี่ยของคนชนบททุกภาคมีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550)

จากสภาพปัญหาการพัฒนาดังกล่าวจึงได้เกิดวาทกรรมการพัฒนามากมายที่ถูกผลิตซ้ำเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของ การนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ปรับรื้อทางในการพัฒนาและบริหารประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายการพัฒนาสำคัญคือมุ่งสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” 3 ด้านคือ 1) สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดีมีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตยตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย 2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลกเพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถส่งมอบทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และ 3) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทรรักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

จึงกล่าวได้ว่าการแก้ปัญหาความยากจนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนที่ผ่านมาได้มีการปรับเปลี่ยนมาโดยตลอด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่เคลื่อนตัวไปพร้อมๆ กับการปรับตัวของครัวเรือนชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาสังคมในภาพรวม พลวัตดังกล่าวได้ดำเนินมากกว่า 1 ทศวรรษควบคู่กับความพยายามรักษาไว้ และกระบวนการผลิตซ้ำของแนวคิดการพัฒนาที่วางอยู่ในพื้นฐานของวาทกรรมการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจากกระบวนการเชิงนโยบายดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อคำถามเชิงวิพากษ์มากมายถึงการดำรงอยู่ของวาทกรรมกับสภาพความเป็นจริงของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายที่ส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่ง 3 ประการ ได้แก่

ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ทั้งนี้โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นว่า การออม น่าจะเป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่งของการทำความเข้าใจในมูลเหตุแห่งปัญหา และค้นพบ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหที่สำคัญ ซึ่งข้อสงสัยดังกล่าวของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลรายงานของ สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ซึ่งรายงานสภาพการณ์การออมภาคครัวเรือนของไทยในปี พ.ศ.2551 ซึ่งพบว่า การออมของคนไทยอยู่ที่ระดับ 3,691 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือนเท่านั้น โดยลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2550 ที่ระดับ 4,160 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ในขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนกลับสูงกว่าอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน และส่งผลทำให้การออมภาคครัวเรือนลดลง โดยมีสัดส่วนการออมต่อรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย (Average Propensity to Save) อยู่ที่อัตราร้อยละ 18.80 หรือลดลงจากปี พ.ศ.2550 ที่อัตราร้อยละ 22.29 (กระทรวงการคลัง, 2552) ในขณะเดียวกันการออมภาคครัวเรือนต่อ GDP ของประเทศในปี พ.ศ.2551 ก็มีแนวโน้มที่จะปรับตัวลดลงเช่นกัน สืบเนื่องมาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภาวะเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้น สภาพดังกล่าวทำให้ค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูงขึ้น โดยเฉพาะการใช้จ่ายสำหรับหมวดอาหารและพลังงาน เพราะการปรับตัวของราคาน้ำมัน ราคาอาหาร ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ และราคาวัตถุดิบที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดลง ทำให้ผลตอบแทนจากการออมในธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินที่ครัวเรือนได้รับลดลงตามไปด้วย ซึ่งน้อยกว่าการนำไปลงทุนด้านอื่นๆ เช่น การลงทุนในทรัพย์สินมีค่า เช่น ทองคำ หรือลงทุนในตลาดหุ้น อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ สาเหตุของการลดลงของเงินออมเพราะความเชื่อมั่นต่อสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงความเชื่อมั่นต่อสถานการณ์การเมืองที่ไม่มั่นคงตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2550 ก็มีผลสำคัญที่ทำให้การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบายไม่ประสบความสำเร็จ แม้รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการฟื้นตัวของการใช้จ่ายภาคเอกชนในด้านต่างๆ เช่น มาตรการด้านภาษีเพื่อกระตุ้นและฟื้นฟูการใช้จ่ายของผู้มีรายได้น้อย การเพิ่มค่าครองชีพให้ข้าราชการชั้นผู้น้อย โครงการกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารประชาชน โครงการบ้านเอื้ออาทร การประกันราคาสินค้าเกษตร ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดและมันสำปะหลัง เป็นต้น สภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการพัฒนาและพลวัตของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงควรต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพราะสภาพดังกล่าวได้ทำให้ระดับการใช้จ่ายและการบริโภคประชาชนเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลให้การออมภาคครัวเรือนของไทยมีแนวโน้มลดลงไป พร้อมกับคุณภาพชีวิตของประชาชนลดลงโดยรวม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, กระทรวงการคลัง, 2552) ในขณะที่เดียวกันการกู้เงินของเกษตรกรหรือชาวนาในระบบสถาบันการเงินของรัฐกลับมีแนวโน้มสูงขึ้นกล่าวคือ ลักษณะ วจนานวัช (2553) กล่าวถึง ผลการดำเนินงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ณ สิ้นปีบัญชี 2553 นับถึงวันที่ 31 มีนาคม 2554 ว่าได้สนับสนุนสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจฐานรากคือลูกค้าในกลุ่มเกษตรกร มียอดจ่ายสินเชื่อรวมทั้งสิ้น 577,591 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.40 โดยมีเกษตรกรที่ได้รับบริการสินเชื่อจำนวนทั้งสิ้น 6.10 ล้านครัวเรือน

ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ และอุทัยธานี และเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาของมหาวิทยาลัยนเรศวร มีประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีเกษตรกรที่เป็นลูกค้าเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทั้งหมดถึง 582,583 ราย โดยพบว่าจังหวัดที่มีหนี้ค้ำชำระน้อยที่สุดคือจังหวัดนครสวรรค์ ร้อยละ 0.8 เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นที่พบว่ามีหนี้ค้ำสูงกว่่าทั้งสิ้น ขณะที่ยอดเงินฝากของกลุ่มเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนล่างพบว่า จังหวัดนครสวรรค์มียอดเงินฝากเพิ่มขึ้นสูงที่สุดและสูงกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 24 ในขณะที่จังหวัดอื่นมียอดเงินฝากต่ำกว่าเป้าหมายทั้งสิ้น (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2550)

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและต้องการค้นหาคำตอบว่า พลวัตการออมทรัพย์เพื่อการพึ่งตนเองของครัวเรือนชาวนาในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนครสวรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนชาวนาในชุมชนต้นแบบที่มีการดำเนินชีวิตและการผลิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีรูปแบบการออมทรัพย์อย่างไร และมีการพึ่งตนเองได้จริงหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้โดยคาดหวังว่าผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวน่าจะมีประโยชน์เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการออมทรัพย์เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชาวนา และเพื่อให้ผลที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับปฏิบัติการได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

คำถามการวิจัย

ที่มา วิถีคิด ทศนคติ วิถีการผลิต วิถีชีวิต และรูปแบบการออมทรัพย์ ของครัวเรือนชาวนา ที่ทำให้พึ่งตนเองได้ ในเขตจังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนที่มาจาก วิถีคิด ทักษะคิด วิธีการผลิต และวิถีชีวิตของครัวเรือนชาวนาที่ ทำให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในเขตจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการออมทรัพย์ ของครัวเรือนชาวนาที่ ทำให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในเขตจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษารูปแบบการออมทรัพย์ของครัวเรือนชาวนาที่ ทำให้พึ่งตนเองได้โดยใช้กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในเขตจังหวัดนครสวรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีข้อมูลพื้นฐานในเรื่องรูปแบบการออมทรัพย์ของครัวเรือนชาวนาที่พึ่งตนเองได้ในเขตจังหวัดนครสวรรค์
2. มีบทวิเคราะห์ที่มาจาก วิถีคิด ทักษะคิด วิธีการผลิต วิถีชีวิต ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการออมทรัพย์ และรูปแบบการออมทรัพย์ของครัวเรือนชาวนาในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดนครสวรรค์ที่พึ่งตนเองได้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องพลวัตการออมทรัพย์เพื่อการพึ่งตนเองของครัวเรือนชาวนาในหมู่บ้านต้นแบบ เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนครสวรรค์ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาครัวเรือนชาวนาที่พึ่งตนเองได้ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Model Villages) เฉพาะในเขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างปี พ.ศ.2552 – 2553

นิยามศัพท์

การออมทรัพย์ (Saving) หมายถึง การนำรายได้สุทธิที่เหลือจ่ายเก็บสะสมเป็นทรัพย์สินหรือการลงทุนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ทรัพย์สินนั้นเพิ่มพูนขึ้น

รูปแบบการออมทรัพย์ (Saving Model) หมายถึง วิธีการและขั้นตอนการเก็บเงินออมและทรัพย์สินต่างๆ หรือความสัมพันธ์ตามบริบทของครัวเรือนชาวนาและชุมชนในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การออมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การออมในระบบผ่านสถาบันการเงินต่างๆ เช่น เงินฝาก การซื้อหุ้น หรือพันธบัตรรัฐบาล การออมนอกระบบ ได้แก่ การออมที่ไม่ได้ดำเนินการผ่านหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน เช่น การซื้อบ้าน ซื้อที่ดิน การทำสวนป่า การซื้อทองคำและเครื่องประดับมีค่าต่างๆ รวมถึงการเล่นแชร์ หรือการปล่อยเงินกู้ เป็นต้น การออมทาง

สังคม เช่น การออมผ่านกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของหมู่บ้าน รวมถึงรูปแบบการออมทรัพย์อื่นๆ ที่อาจจะไม่สามารถระบุเป็นทรัพย์สินที่วัดได้ทั้งหมด ได้แก่ การออมที่เกี่ยวข้องกับมิติทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชนมีส่วนที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและการได้รับผลตอบแทนกลับมา เป็นต้น

พึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) หมายถึง ชาวนาในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความรู้ในวิธีการทำนาให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ครัวเรือนดำรงอยู่ได้อย่างพออยู่พอกิน มีสุขภาพดี และพอใจในการดำเนินชีวิต

หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Model Villages) หมายถึง หมู่บ้านที่ได้รับการรับรองผลการประกาศเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมั่งมี ศรีสุข ตามเกณฑ์ชีวิตของกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่เริ่มต้นการคัดเลือกหมู่บ้านที่ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ครัวเรือนชาวนา (Farmer's Households) หมายถึง ครัวเรือนของชาวนาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงแห่งหนึ่งในพื้นที่เป้าหมาย ที่สมาชิกของครัวเรือนประกอบอาชีพหลักด้วยการทำนา และอาจมีรายได้เสริมอื่นๆนอกภาคเกษตรกรรมได้

ครัวเรือนชาวนาที่ทำการเกษตรตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Farmer's Households in Sufficiency Economy Theory) หมายถึง ครัวเรือนชาวนาผู้ประกอบอาชีพหลักด้วยการทำนา ที่ทำการเกษตรอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้พื้นฐานความรู้และความมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต